

Rasespesifikk avlsstrategi (RAS) for finsk lapphund

Versjon 1

Gyldig t.o.m. 1. 1.2019

**Norsk
Kennel Klub**
HUNDEEIERNES ORGANISASJON

Innholdsfortegnelse

Innledning	Feil! Bokmerke er ikke definert.
Generelt	3
Rasens historie; bakgrunn og utvikling	3
Overordnet mål for rasen	5
Rasens populasjon	5
Populasjonsstørrelse	5
Gjennomsnittlig kullstørrelse	5
Effektiv populasjonsstørrelse	6
Innavlsgrad	7
Bruk av avlsdyr	7
Innhenting av avlsmateriale fra andre land	7
Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål	7
Prioritering og strategi for å nå målene	8
Helse	8
Generell beskrivelse av helsesituasjonen i rasen	8
Forekomst av helseproblemer, sykdommer og/eller defekter	8
Forekomst av reproduksjonsproblemer	9
Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål	9
Prioritering og strategi for å nå målene	9
Mentalitet og bruksegenskaper	10
Jaktprøver, bruksprøver og mentaltester	10
Mentalitet og bruksegenskaper i forhold til rasestandarden	10
Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål	10
Prioritering og strategi for å nå målene	10
Atferd	10
Atferdsproblemer	11
Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål	11
Prioritering og strategi for å nå målene	11
Eksteriør	11
Eksteriørbedømmelser	11
Overdrevne eksteriørtrekk	11
Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål	11
Prioritering og strategi for å nå målene	12
Oppsummering	12
Prioritering av viktige kortsiktige og langsiktige mål	12
Plan for videre arbeid i klubben	12

Innledning

Gjennom RAS, rasespesifikk avlsstrategi, vil Norsk Lapphundklubb søke å legge til rette for ivaretagelse og sunn utvikling av rasene vi forvalter. Vi oppfordrer oppdrettere til å bruke dokumentet i sitt avlsarbeid, og til å gi tilbakemeldinger til styre og avlsråd om dokumentets nytte slik det er utformet, og bidra til kunnskap om hundenes helsetilstand, både fysisk og mentalt, ved å informere styre og avlsråd. Vi vil også holde oss oppdatert og søke kunnskap om den totale populasjonen i Norden, og særlig i rasens hjemland, Finland, der rasen har stor popularitet, og der det forskes på ulike sider av rasens helse. Gjennom økt kunnskap kan vi foredle rasen på områder der det er nødvendig, og ivareta dens egenart, både når det gjelder eksteriør og bruksegenskaper.

Generelt

Rasens historie; bakgrunn og utvikling

Finsk lapphund er nært knyttet til Nordkalottens historie, kultur og næringer. De første innbyggerne på Nordkalotten etter istiden var trolig samer eller fangstfolk som samene blandet seg med. Kulturen deres var en typisk fangstkultur, de var jegere og fiskere, og funn som er gjort, tyder på at de hadde hunder. I Varanger er det funnet rester av hundeskjelett fra omkring år 7000 f.Kr.

Hundene måtte dekke flest mulig av folkets behov, de måtte både være vakhunder, allsidige jakthunder og samtidig være nært knyttet til eierne som familiehunder. Ca. 1500-1550 var det på Nordkalotten utviklet en reindrift som baserte seg på tamrein. Den årlige vandringen sammen med reinen førte til at hunden fikk som hovedmål å holde reinen samlet som beskyttelse mot rovdyr. Da kom det godt med at hundene var vant til å jakte både ulv og bjørn. Hundene skulle ringe og drive reinflokkene mot eieren. Hundene var så viktige for eierne at de hadde sin egen plass innenfor døra til lavvo eller gamme.

Med utgangspunkt i disse arktiske spiss hundene ble lapsk vallhund etablert som rase av Finska Kennelklubben i 1945. På 60-tallet ble det tatt inn uregistrerte arbeidende hunder av lapphundtype fra Lappland for å stabilisere typen, og rasen ble delt i langhårede og korthårede hunder. De korthårede er dagens lapske vallhund, mens de langhårede fikk rasenavnet lapphund i 1967. Utover på 1970-tallet ble det hentet ytterligere ekte lapphunder fra hele lapplandsområdet, og rasen ble på denne måten bedre og mer stabil, og typen og inntrykket av hunden festet seg. I en periode var det uenighet om hunden skulle være ensfarget svart eller om den kunne være flerfarget. Genetiske undersøkelser gjennomført av genetiker Jukka Kuusisto, en av rasens sentrale grunnleggere, viste hvordan genmaterialet ville være dersom man bare valgte å avle på svarte hunder. Resultatet var at det var umulig å holde rasen ensfarget svart ettersom fargevariantene bæres også av de svarte hundene.

Standarden har blitt spesifisert flere ganger, og viktige hunder er Lecibsin Hissuka og hennes far Lumiturpa Mörökölli. I 1993 ble rasenavnet igjen endret, nå til finsk lapphund. Typen har blitt svært stabil på kort tid, og i dag er rasen en svært populær familie- og hobbyhund i hele Finland. Utbredelsen er også økende i Norge og Sverige.

Overordnet mål for rasen

Finsk lapphund skal være en funksjonelt frisk hund med rasetyppisk konstruksjon og mentalitet som kan leve et langt og lykkelig liv til glede for seg selv og sine eiere.

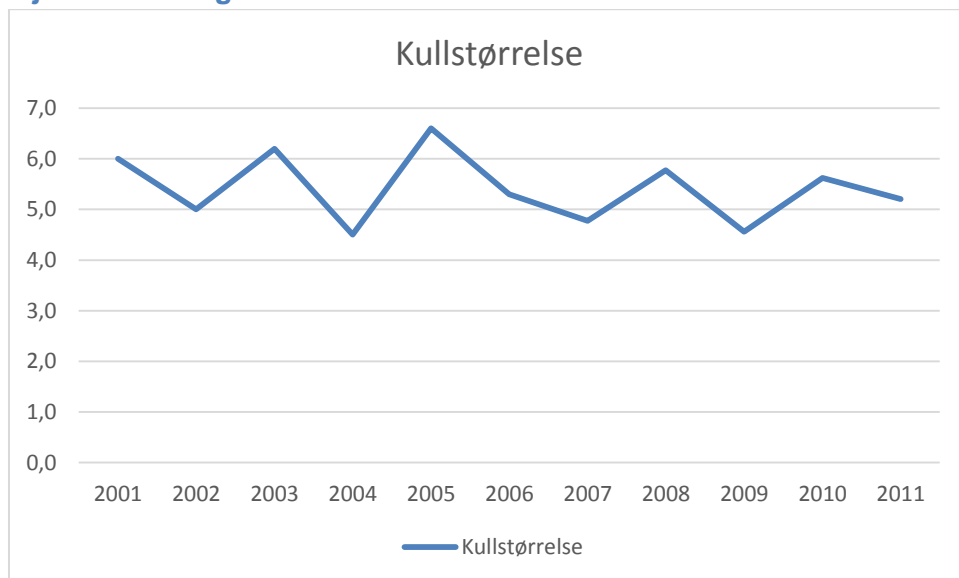
Rasens populasjon

Finsk lapphund har hatt en økende popularitet de seinere åra, fra omkring 20 hunder registrert i 2001 til omkring 150 nyregistreringer i 2011.

Populasjonsstørrelse

Gjennomsnittlig kullstørrelse

I perioden fra 2001 til 2011 vises det noe variasjon i gjennomsnittlig kullstørrelse. I 2001 ble det bare født 4 kull mens i 2011 ble det født 29, statistikken de seinere årene er derfor mer pålitelig enn de første årene. Gjennomsnittet for hele perioden er 5,4 valper pr. kull, som er høyere enn gjennomsnittstallene som oppgis i RAS-dokumentet for finsk lapphund i Sverige.

Effektiv populasjonsstørrelse

Effektiv populasjon sier noe om hvor mange av rasens tisper og hannhunder som blir brukt i avl per generasjon. En generasjon blir beregnet til fem år og baserer seg på registreringsåret til foreldredyrene.

Den effektive populasjonsstørrelsen bør være på et visst antall hunder for at rasen skal være bærekraftig. Dersom den effektive populasjonsstørrelsen er liten vil det for hver generasjon være en økning i innavlsgrad i hele populasjonen, noe som på sikt vil gi negative konsekvenser ved at den genetiske variasjonen vil bli stadig mindre.

Det vil være en balansegang mellom å velge ut de beste individene for avl, og samtidig bruke flest mulige individer per generasjon for å ivareta den genetiske variasjonen.

Det er viktig å være klar over at ved å festne en egenskap i en rase, så vil man miste den genetiske variasjonen for denne egenskapen og samtidig også variasjonen for andre synlig og ikke-synlige egenskaper.

For nøyaktig beregning av effektiv populasjon kreves avanserte beregninger og stamtavleanalyser, som baserer seg på slektskap og antallet opphavsindivider dagens populasjon baserer seg på.

Men det finnes en enklere tilnærming for å beregne effektiv populasjonsstørrelse, denne beregningen gir et estimat:

$$\text{Effektiv populasjonsstørrelse (Ne)} = (4 \times N_m \times N_f) / (N_m + N_f)$$

N_m = antall hannhunder brukt i avl pr. generasjon, N_f = antall tisper brukt i avl pr. generasjon.

Finsk lapphund:

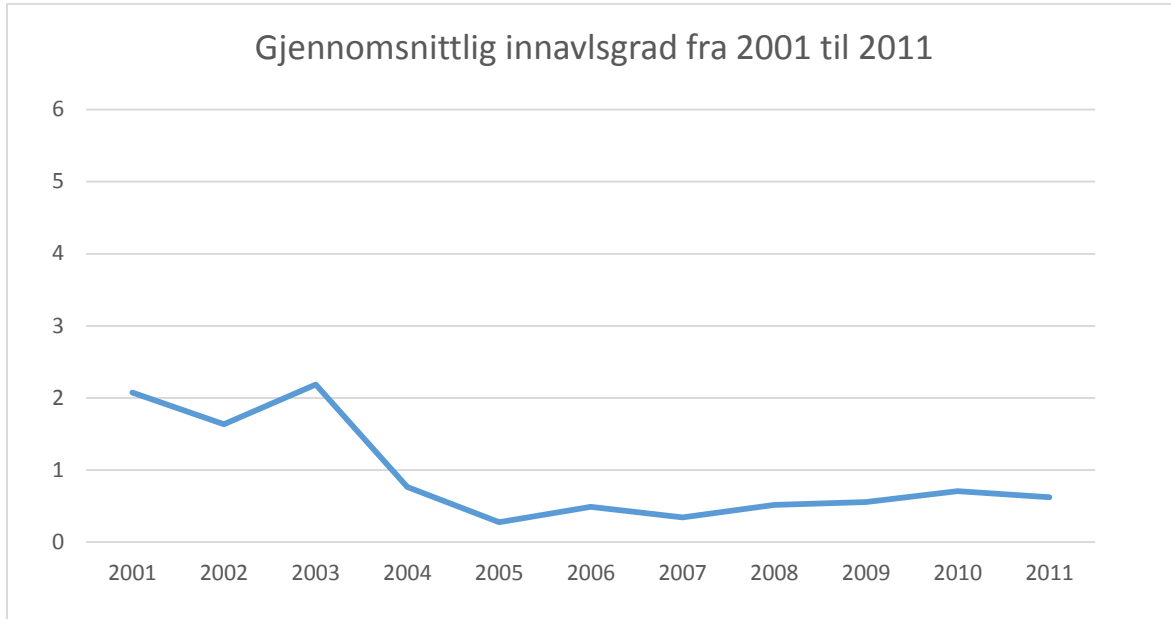
Registreringsår foreldre	Hannhunder	Tisper	Ne
2002-2006	52	45	96,5
2007-2011	68	73	140,8

Effektiv populasjonsstørrelse for generasjonene 2002-2006 og 2007-2011.

For at en populasjon av hunder skal betraktes som bærekraftig bør Ne være over 100. Forutsatt tilnærmet lik fordeling mellom kjønnene. Den anbefalte minimumsgrensen for Ne ligger mellom 50-70 effektive individer.

Etter disse beregningene er den nåværende populasjonen av Finsk lapphund å regne som bærekraftig. Det er dermed viktig å ta vare på den genetiske variasjonen vi nå innehar.

Innavlsgrad

I løpet av perioden 2001 til 2011 har vi hatt en positiv utvikling når det gjelder den gjennomsnittlige innavsgraden. Fra 2004 har den vært under 1 % hvert eneste år. Gjennomsnittet for hele perioden er 0,9 %. Man bør være oppmerksom på at på grunn av et stort antall importører og bruk av hannhunder fra utlandet i denne perioden er mange av stamtavlene ufullstendige, noe som kan gjøre innavsgraden kunstig lav. Statistikken viser uansett at finsk lapphund ikke har et problem med innavl.

Bruk av avlsdyr

Norsk Lapphundklubb følger Norsk Kennel Klubs avlsstrategi 4.3.: «NKKs grunnleggende anbefaling er at en hund ikke bør ha flere avkom enn tilsvarende 5 % av antall registrerte hunder i rasepopulasjonen i en femårsperiode.»

Med registreringstallene på finsk lapphund fra 2008 til 2012 betyr dette at en hund ikke bør ha mer enn 36 avkom i Norge.

Innhenting av avlsmateriale fra andre land

Det hentes inn avlsdyr fra rasens hjemland Finland, og fra Sverige. Hundens opprinnelige område over hele Nordkalotten er nyttig å anse som én populasjon. For tiden er avlsbasen i rasens samlede populasjon god, og det er viktig å opprettholde dette.

Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål

Kortsiktige mål: Opprettholde bredde i avlsbasen og genetisk variasjon gjennom bruk av flest mulig ulike foreldredyr som tilfredsstillt kravene til gode avlshunder, og unngå å overstige NKKs anbefaling om maksimum 5 % avkom fra en hund i populasjonen (se over).

De fleste kombinasjoner bør ligge under 2,5 %, og ingen kombinasjoner bør overstige 6,25 % (søskenbarnsparing).

Langsiktige mål: Bevare og fortrinnsvis utvikle den genetiske variasjonen i rasen, både innen Norge og gjennom målrettet samarbeid med raseklubbene i Finland og Sverige.

Prioritering og strategi for å nå målene

NLK vil arbeide for jevnlig tilbud om kompetanseheving for oppdrettere gjennom foredrag i NLKs regi. Med den svært raske økningen i rasens popularitet er det svært viktig å bidra til kunnskap og seriøsitet hos oppdretterne.

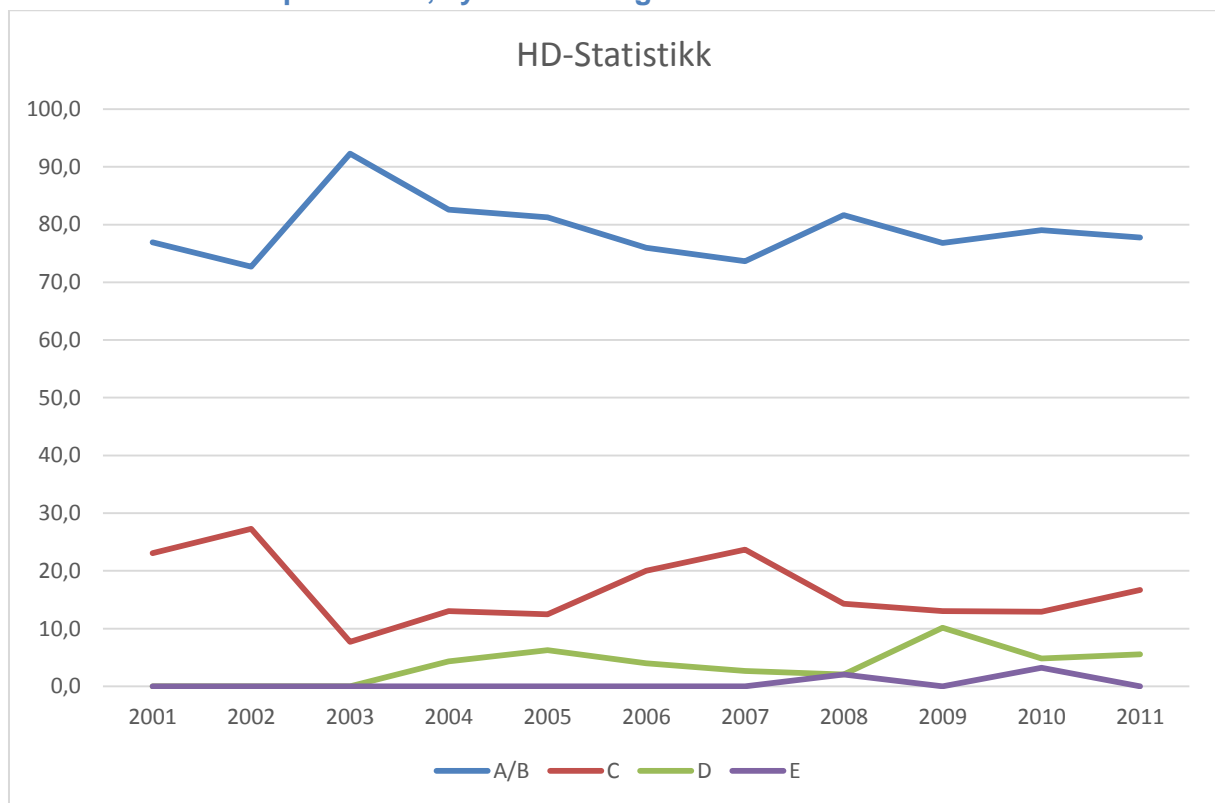
NLK vil ta initiativ og legge til rette for samarbeid mellom raseklubbens styrer og avlsråd i de nordiske landene.

Helse

Generell beskrivelse av helsesituasjonen i rasen

Finsk lapphund er generelt en sunn rase med få helseproblemer, sykdommer og defekter. De helsetilstandene det for tiden er viktig å følge med på, er katarakt og HD. Ingen av disse tilstandene representerer noe stort problem i rasen i dag.

Forekomst av helseproblemer, sykdommer og/eller defekter:

HD: Som det vises i skjemaet, er ikke hofteledds dysplasi et problem for finsk lapphund. Det er likevel et krav at avlsdyrene skal ha kjent HD-status. Som hovedregel skal disse være HD-frie (A + B), men hunder med grad C kan etter godkjenning fra avlsrådet anvendes i avl dersom kombinasjonen innebærer at viktige egenskaper forsterkes for rasen. Utvelgelse av kombinasjoner må da vurderes nøye.

Statistikk fra øyelysninger gjort fra 2002 til 2012 viser at gjennomsnittlig 88,3 % av de som øyelyses i løpet av disse 10 årene, er øyelyst med diagnosen «intet påvist», som betyr at øyelyseren ikke finner noe unormalt på øyet.

PPM: Hunder med små forandringer med strenger som krysser over pupillåpningen, kan brukes i avl, men bør fortrinnsvis pares med hund uten tilsvarende forandringer

Katarakt: Hunder med alle typer katarakt med unntak av fremre Y-søms katarakt bør ikke brukes i avl. Hunder med fremre Y-søms katarakt bør bare brukes mot fri partner.

PRA: Foreldre, søsken eller avkom etter hunder med PRA kan ikke brukes i avl.

Andre sykdommer:

Pompes sykdom, en genetisk, dødelig muskelsykdom, er også kjent som glykogenose type II, på engelsk glycogen storage disease type II, eller GSD II. Den er svært sjelden i rasen i de nordiske landene, og det forskes på utbredelsen hos finsk lapphund i Finland. Den finske lapphundklubben registrerer hunder i Finland som er affiserte og bærere, og avlsrådet i Norsk Lapphundklubb er oppmerksom på de aktuelle linjene.

Hypotyreose: Det er få registrerte hunder med sykdommen.

Øvrige sykdommer som kan forekomme, og som en bør være oppmerksom på, er epilepsi, addisons sykdom, autoimmun hemolytisk anemi (AIHA) og allergier.

Forekomst av reproduksjonsproblemer

Rasen har ingen reproduksjonsproblemer.

Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål

Det er ønskelig at alle hunder HD-röntges slik at det er mulig å følge med på tilstanden i rasen. Hofteledds dysplasi er ikke noe problem i rasen, men det er likevel nyttig å følge med.

Som det vises i statistikken, er ca. 88 % av de øyelyste hundene uten anmerkninger. Det er ønskelig å opprettholde dette nivået, og om mulig forbedre det. Gentesting for prcd-PRA er ikke påkrevet, men det er et sterkt ønske at avlshunder gentestes. Dersom hunden er bærer, må den utelukkende pares med fristet hund.

Hypotyreose: Vi vil følge utviklingen her og i rasens hjemland. Hund med hypotyreose skal ikke brukes i avl, men foreldre og søsken kan pares med en hund som kommer fra en linje med ingen eller liten forekomst av sykdommen

Pompes sykdom ser ikke ut til å være et problem i i rasen per i dag, men Norsk Lapphundklubb vil følge Finska Lapphundklubbens anbefalinger dersom det kommer som resultat av det pågående forskningsarbeidet i Finland. Avlsrådet i NLK vil kunne opplyse om utsatte linjer dersom oppdrettere ber om slik informasjon. NLK vil oppfordre til at resultat av gentesting sendes klubben samt The Canine Genetics Research Group ved Universitetet i Helsinki.

Prioritering og strategi for å nå målene

Fortsatt samarbeid med lapphundklubbene i Norden må prioriteres for til enhver tid å være oppdatert på helsetilstanden hos rasen som helhet. Å fortløpende øke kompetansen på genetikk og helse hos medlemmene i avlsrådet samt avlsrådets assistent vil være et nødvendig satsningsområde.

Bare klinisk friske hunder skal brukes i avlen.

Mentalitet og bruksegenskaper

Jaktprøver, bruksprøver og mentaltester

Det er for tiden ikke et krav at finsk lapphund skal gjennomføre og bestå jaktprøver, bruksprøver og mentaltester. NLK følger rasens hjemland på dette området.

Mentalitet og bruksegenskaper i forhold til rasestandarden

Jevnt over er inntrykket at mentalitet og bruksegenskaper hos populasjonen svarer til rasestandarden, med hunder som er ivrige, modige, rolige, lærevillige, samt vennlige og trofaste. En bra finsk lapphund er naturlig lydig, arbeidsvillig, hardfør, utholdende og har et rolig temperament. Den er lojal, uredd og har nær familietilhørighet. Det medfødte gjeterinstinkt, samarbeidsviljen og eksteriøret gjør den anvendelig i reindriften der samling/driving av reinsdyrene kan pågå i flere dager i strekk under polare forhold. Det er vanlig at hundene bjeffer under gjeting, men den må også kunne være stille når det trengs. Derfor skal ikke hundene være generelt bjeffete. Hundens vaksomhet og bjeffing gjør den godt egnet som vakthund, men den skal ikke framstå som aggressiv. Nervøse, aggressive eller bjeffete hunder er utypiske.

Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål

Rasens bruksegenskaper som reingjeter og vokter er viktig å bevare. Virkemidler kan være gjeteranleggsprøve og rovdyrtest. Styret ved bruks- og sportskomiteen utreder mulighetene for å gjennomføre slike prøver i klubbens regi.

MH-beskrivelse vurderes som et nyttig verktøy for å opprettholde rasens mentale helse. Det oppfordres til at eiere lar sine hunder gjennomføre MH-beskrivelse, slik at det kan dannes et grunnlag for statistikk over rasens mentale helse.

Vi trenger hunder som er mentalt stabile både som familie-, arbeids- og selskaphunder. Gjennom bevisste valg av avlshunder må karaktertrekkene som er beskrevet i rasestandarden opprettholdes. Finsk lapphund skal være modig, ivrig under arbeid, rolig i hvile, lærevillig, vennlig og trofast. NLK ønsker at oppdrettere vektlegger avlsdyrenes genetiske arv, miljømessige arv og erfaringer slik at avlen så langt det er mulig gir forutsigbar mentalitet hos avkommet.

Prioritering og strategi for å nå målene

Norsk Lapphundklubb vil følge med på mulighetene for å legge til rette for egnede prøver, tester og beskrivelser som passer til rasens bruksområder og ønskede egenskaper. Videre vil NLK følge arbeidet på området i de øvrige nordiske landene, særlig Finland, og samarbeide med dem. På denne måten kan grunnlaget legges for at hundens mentalitet kan inkluderes i avlsarbeidet.

Atferd

Atferd kan være styrt av genetisk arv, sosial arv og miljøpåvirkning. Det kan være vanskelig å vite hva som er medfødt, hva som er resultat av et gunstig/ugunstig miljø, og hva som eventuelt kan være tilslørt av et godt miljø. En typisk finsk lapphund er aktiv og engasjert når den er med på arbeidsoppgaver, enten det er dens opprinnelige arbeidsoppgaver som gjeter og vokter, eller nyere bruksområder som lydighetstrening, nesearbeid eller andre aktiviteter, mens den er rolig og avslappet når ingenting skjer. Hunden har en meget god evne til avreagering, og er en trygg og trofast familiehund.

Atferdsproblemer

Det er ingen utpregede atferdsproblemer i rasen. Hunder som bjeffer mye, er aggressive, dominante eller svake, eller har overdreven jaktinteresse er ikke ønskelig. Man skal være oppmerksom på hundens sosiale egenskaper og oppførsel omkring valper, både hannhunders tilnærming til valpene, og tispenes omsorgsevne. Det er ikke alltid lett å fastslå om den type atferd som er nevnt her, er genetisk betinget, om det skyldes sosial arv eller individets egne erfaringer.

Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål

Med bakgrunn i det vi vet om arvbarhet, både genetisk og epigenetisk, i mentalitet og gemytt, tilrår NLK at bare hunder med ønsket atferd blir brukt i avl. Det kan også være nyttig å se på tidligere generasjoner hos avlsdyrene.

Med tester og beskrivelser forhindrer man at hunder med uønsket atferd brukes i avl. Man får testet hundens kontaktvillighet, lyst til å leke, lyst til å jage, reaksjoner på overraskelser, trusler, lyd, mot, dominans, flokkfølelse, sosiale evner og evne til å av reagere med mer. Dette kan gi oppdretter nyttig informasjon i arbeidet med å finne gode kombinasjoner.

Prioritering og strategi for å nå målene

Målet må være at flere hunder gjennomfører tester eller beskrivelser. Vektlegging av god mentalitet og ærlige oppdrettere som er bevisste og kompetente, kan forbedre rasen dersom vi ser noe vi ikke ønsker.

Strategi: Klubben arbeider for åpenhet, og utarbeider og sender med jevne mellomrom (3 – 5 år) ut en forespørsel til alle medlemmer om hvordan deres hunder reagerer på forskjellige ting. Slik kan vi få en oversikt og lage en statistikk. Avlsrådet vil på denne måten kunne ha kunnskap om linjer og enkeltdyr som kan brukes i vurdering av kombinasjoner av avlsdyr. Kursing av oppdrettere og medlemmene er et viktig virkemiddel i arbeidet med å nå målene for god avl.

Eksteriør

Eksteriørbedømmelser

Bedømmelse av rasen skal følge rasestandard godkjent av FCI i 2012, eller den til enhver tid siste FCI-godkjente versjon av denne.

Overdrevne eksteriørtrekk

God pelskvalitet med riktig dekkhår og god underull skal sikre at hunden tåler det barske arktiske klimaet med streng kulde, våt snø og slaps, hete sommerdager og mygg. Pelsen må ikke bli så omfangsrik eller av en slik kvalitet at den hemmer hunden i dens arbeid ved at snøklumper eller kvist og kvas fester seg.

Typen er viktigere enn størrelsen, men en hund med ulvestørrelse vil ikke egne seg til reinsdyrgjeting. Den bør heller ikke være for liten til å mestre arbeidet den er ment for, eller for tung og kraftig til å bevege seg godt i snø.

Beskrivelse av kortsiktige og langsiktige mål

I avlsarbeidet vil vi følge med på den finske raseklubbens anbefalinger. Vi vil også søke å få tilbakemeldinger fra dommere på våre spesialutstillinger om hvordan de oppfatter utviklingen av rasen.

Prioritering og strategi for å nå målene

Avhengig av utvikling og forskning i rasens hjemland Finland, vil Norsk Lapphundklubb formidle prioriterte oppgaver til klubbens oppdrettere og øvrige medlemmer, og til dommere som dømmer rasen.

Oppsummering

Prioritering av viktige kortsiktige og langsiktige mål

Hundens helse og mentalitet skal fortsatt være to viktige faktorer i avlsarbeidet. Eksteriøret skal gjenspeile hundens opprinnelige bruksområder som reingjeter og vokter mot villdyr i det arktiske klimaet. Vakre hunder er ikke nok. Utstillingsresultater kan si mye om hunden, men det er ikke tilstrekkelig. En sunn hund med riktig mentalitet og godt gemytt, med egenskaper i tråd med rasens bruksområder og sosiale egenskaper, med et eksteriør som er rasetypisk og som er funksjonelt, må være mål for oppdrettet. I valg av avlsdyr må oppdrettere etterstrebe dette.

Plan for videre arbeid i klubben

Norsk Lapphundklubb vil arbeide for videre samarbeid med raseklubben i rasens hjemland Finland, samt Sverige, som også har en stor populasjon, for å være oppdatert på forskning og avlsarbeid. Vi ønsker å fortsette med å kurse oppdrettere i godt avlsarbeid. Videre ønsker vi å utvikle et spørreskjema som kan benyttes for å følge med på mentalitet og atferd hos medlemmenes hunder, alternativt et skjema som oppdrettere kan sende sine valpekjøpere for å få rede på om resultatet er blitt som ønsket. Et dommerseminar er et viktig virkemiddel i arbeidet med å opprettholde og utvikle rasen, og NLK vil arbeide for å få arrangert dette.

Norsk Lapphundklubb, desember 2013.

Kildeopplysninger:

Karppinen, Sanna: *Dogs of Lapland - cheerfully present*. Jyväskylä, The Lapphund Club of Finland 2012.

Kuusisto, Jukka: Foredrag for oppdrettere i regi av NLK, Lillestrøm 26.11.2010

<http://www.lappalaiskoirat.fi/english/?id=breeding/slk> 2.12.2013

<http://web2.nkk.no/om-nkk/dette-gjor-nkk/statistikk/> 2013

NKK Dogweb

Forsidebilde: Ukkonen av Vintervidda, fotograf Per Ola Wahlquist